MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 11: Solidarność – sierpień, grudzień

Tematyka

Program dotyczy wydarzeń związanych z powstaniem „Solidarności” oraz wydarzeń do tego prowadzących. Konstrukcja programu opiera się na interpretacji wiersza Tadeusza Nowaka Pacierz sierpniowy, który bezpośrednio odnosi się do tamtych wydarzeń.

!

Wykorzystaj w przygotowaniu swoich wykładów lub lekcji szkolnych poniższe propozycje oraz program:

- cały odcinek: https://youtu.be/sOaTn_1FtNY
- zwiastun programu: https://youtu.be/8jzJBlgJ3Wc



Zagadnienia wstępne

1. Proponuje się rozpoczęcie bloku zajęć od nakreślenia kontekstu historycznego tzw. wydarzeń sierpniowych. Sugeruje się omówienie kwestii związanych z realiami okresu „gierkowskiego”, w tym kwestii gospodarczych oraz kształtowaniem się opozycji demokratycznej na przestrzeni lat 70-tych.
2. Zainicjowanie swobodnej dyskusji na temat z czym kojarzy nam się obecnie „Solidarność” (wartości, fakty, postaci).
3. Dyskusja na temat jakie wartości może mieć poezja nawiązująca do wydarzeń historycznych.

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 11: Solidarność – sierpień, grudzień

Część 1/3:
Wodorosty i strajki

Emisja pierwszej części programu:
(0:00-17:04)

PACIERZ SIERPNIOWY
Tadeusz Nowak

Sierpień a w sierpniu pachną wodorosty
i Jeszcze Polska śpiewa się tak gorzko
kotwico dźwigu złamany w krzyż prosty
blacho kapiąca rdzą potu na wiosło

Rękо coś Polskę przez tak długie wieki
ręko odcięta zjadana po ramię
połóż ten miedziak na sine powieki
na ust kamienie połóż cięższy kamień

Pierwsza część wiersza

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

1. W jakich okolicznościach i dlaczego twórca wiersza – Tadeusz Nowak znalazł się w Trójmieście, w czasie gdy na wybrzeżu wybuchły strajki?
2. Jakie może być znaczenie tego, że w wierszu Tadeusza Nowaka czytamy: *i Jeszcze Polska śpiewa się tak gorzko*?
3. Jaka jest symbolika kotwicy w tym wierszu?
4. Kiedy i gdzie rozpoczęły się strajki 1980 roku?



[1] Strajk sierpniowy w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, aut. Zygmunt Błażek

5. Jakiego określenie w propagandzie PRL używano do określenia zjawiska strajków?
6. Co to był tzw. „Lubelski lipiec” ?
7. Podczas strajków 1980 roku istotna była również pamięć o wydarzeniach, które miały miejsce wcześniej. Postulowano wybudowanie pomnika upamiętniającego pewne wcześniejsze wydarzenia, w którym to pomniku pojawiają się elementy dźwigów i krzyży. O jakie wydarzenia chodzi?
8. Czym różni się Pomnik Poległych Stoczniowców 1970, który stoi przed stocznią w Gdańsku od tego, który był pierwotnie planowany? (na zdjęciu powyżej przedstawiony jest model planowanego pomnika)

9. Co to był *Czarny Czwartek* grudnia 1970 roku?

10. Do czego nawiązuje przytoczony poniżej fragment wiersza?

> *Rękо coś Polskę przez tak długie wieki*
> *ręko odcięta zjadana po ramię*

11. Co to był *Poznański Czerwiec* i jaka była w tamtym czasie reakcja władz?

12. Na zdjęciu obok przedstawiony został prominentny polityk, sprawujący władzę w latach 50-tych, który wsławił się m.in. wypowiedzią o odrąbywaniu ręki wyciągniętej na Polskę Ludową. Kto to był i jakie funkcje pełnił?



[2] Józef Cyrankiewicz w czasie przemówienia w Sejmie, 1956

Część 2/3: **Sięganie po buławę**

Emisja drugiej części programu: **(17:05-30:03)**

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

1. Jakie było pochodzenie Tadeusza Nowaka (zdjęcie na str. 4), twórcy wiersza?

2. Jak ewoluowało podejście Tadeusza Nowaka do systemu i władzy PRL?

3. Co było charakterystyczne dla pokolenia poetów rówieśników Tadeusza Nowaka?

PACIERZ SIERPNIOWY
Tadeusz Nowak

Sierpień a w sierpniu leży się pod niebem
i widzi morze w sobie i nad sobą
i kosz ostatni z zapleśniałym chlebem
i kosz z rybami z przepaską żałobną

Lecz gdy zasypia się w stoczni na boku
przez tę szczerbinę między snem i jawą
widzi się siebie biegnącego wokół
i ręka twoja staje się buławą

Druga część wiersza

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 11: Solidarność – sierpień, grudzień

4. Dlaczego rok 1956 był tak istotny dla kultury w Polsce?

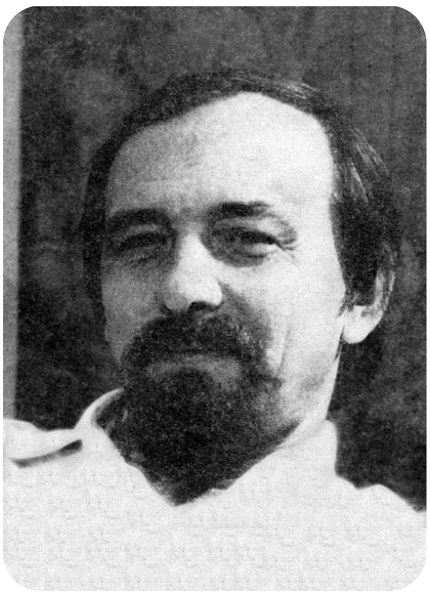
5. Kiedy dokładnie podpisano Porozumienia Sierpniowe?

6. Jak można interpretować fragment wiersza:

> *i ręka twoja staje się buławą*

Czego symbolem może być buława?

7. Rycina poniżej przedstawia m.in. Lecha Wałęsę podpisującego Porozumienia Sierpniowe. Czym Wałęsa podpisał te dokumenty?



[3] Tadeusz Nowak (1930-1991)

[4]



Porozumienia sierpniowe – gdański mural przy ul. Okopowej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Odcinek 11: Solidarność – sierpień, grudzień

Część 3/3:
Obawa i nadzieja

Emisja trzeciej części programu:
(30:04-45:40)

PACIERZ SIERPNIOWY
Tadeusz Nowak

Sierpień a w sierpniu pachną wodorosty
i Jeszcze Polska śpiewa się tak gorzko
jakby spod tamtej salwy się podniosły
ręce daremnie ściskające wiosło

Jakby do hymnu piolunu sypnięto
i podłożono dynamit pod słowa
gwiazdo wskazana zamarłym okrętom
ręką co zrosła się z ciałem od nowa

Trzecia część wiersza

Zagadnienia do dyskusji i pytania:

1. Jak można interpretować słowa: *Jakby do hymnu piołunu sypnięto*?
2. Do jakich wydarzeń odnosi się *tamta salwa*?
3. Na zdjęciu przedstawiony jest generał odpowiedzialny za tłumienia protestów 1970 roku. Kto to?
4. Czego dotyczyło głównie rozgoryczenie robotników strajkujących w 1970 i w 1980 roku?
5. Jak metaforycznie można interpretować odwołanie się w wierszu do słowa *wiosło*?
6. W jakich miejscach w Polsce podpisano Porozumienia Sierpniowe?
7. Ile mniej więcej osób wstąpiło do Solidarności w okresie kilku miesięcy po podpisaniu Porozumień Sierpniowych?
8. Dążenie do czego leżało u podstaw strajków, które doprowadziły do podpisania Porozumień Sierpniowych?
9. Ile było oficjalnych postulatów wystosowanych przez strajkujących?
10. Co w końcowych fragmentach wiersza oznaczać może stwierdzenie o zrośnięciu się ręki z ciałem?
11. Kto z polskich duchownych był autorem „Etyki solidarności”?
12. Co w przypadku ruchu Solidarności było pierwsze: idea czy praktyka?



[5] Tadeusz Nowak (1930-1991)

Podsumowanie

1. Słownik postaci i terminów:

Tadeusz Nowak – polski poeta, urodzony w okolicach Dąbrowy Tarnowskiej, żyjący w latach 1930-1991, absolwent kierunku filologia polska na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Porozumienia Sierpniowe – porozumienia zawarte w 1980 roku przez rząd PRL z komitetami strajkowymi w kilku miejscach w kraju – Szczecinie (30 sierpnia), Gdańsku (31 sierpnia), Jastrzębie Zdroju (3 września), Dąbrowie Górniczej (11 września). Porozumienia były wynikiem strajków trwających na przestrzeni lipca i sierpnia 1980 roku i opierały się w znacznej mierze na 21 postulatach wystosowanych przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy. Jednym z najważniejszych postanowień było zezwolenia na tworzenie niezależnych związków zawodowych co w konsekwencji zaowocowało powstaniem NSZZ „Solidarność".

Czarny Czwartek – najtragiczniejszy dzień podczas trwających w dniach 14-22 grudnia 1970 roku protestów robotniczych na wybrzeżu.
W wyniku brutalnej reakcji sił wojska w starciach z protestującymi śmierć poniosło 16 osób.

Poznański Czerwiec – generalny strajk, pierwszy w historii PRL, mający miejsce w czerwcu 1956 roku w Poznaniu. Protesty zostały brutalnie stłumione przez wojsko i milicję, w wyniku czego śmierć poniosło 57 osób.

Józef Cyrankiewicz – działacz komunistyczny i jeden z czołowych polityków okresu PRL. Kilkukrotny premier, piastujący to stanowisko w latach 1947-1952 oraz 1954-1970 (a więc najdłużej w historii Polski). Podczas brutalnego tłumienia protestów Poznaniu 1956 roku wsławił się wypowiedzią: *„Każdy prowokator czy szaleniec, który odważy się podnieść rękę przeciw władzy ludowej, niech będzie pewny, że mu tę rękę władza ludowa odrąbie w interesie klasy robotniczej, w interesie chłopstwa pracującego i inteligencji, w interesie walki o podwyższenie stopy życiowej ludności, w interesie dalszej demokratyzacji naszego życia, w interesie naszej ojczyzny."*

2. Zalecana literatura:

Tadeusz Nowak, *Pacierz sierpniowy* [w:] Nowy Napis nr 12, 2021

Od nadziei do niepodległości. NSZZ „Solidarność" 1980-1989/90. Studia i szkice, red. Łukasz Sołtysik, Grzegorz Waligóra, Wrocław – Warszawa 2021

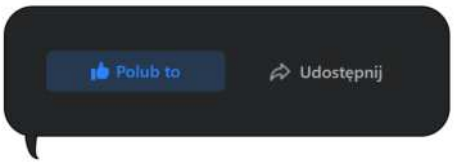
Artykuły dostępne na portalu przystanekhistoria.pl w zakładce „Solidarność"

Encyklopedia Solidarności Tom 4. Opozycja w PRL 1976-1989, Instytut Pamięci Narodowej 2020

3. Cele dydaktyczne:

- Rozszerzenie wiedzy dotyczącej najnowszej historii Polski (odniesienie do PRK P6S_WG)
- Ćwiczenie umiejętności interpretacyjnych (odniesienie do PRK P6S_UW)

Korzystając z materiałów, nie zapomnij o subskrypcji kanału „**Historia dzieje się!**” na Youtube:
https://www.youtube.com/channel/UCsFKYGMlBdRQ4BtIkXQ-GGA/featured
(obok przycisku „subskrybuj” naciśnij też dzwoneczek, by dostawać informacje o nowych odcinkach)





Prosimy – zalajkuj profil Facebookowy „**Historia dzieje się!**” i daj znać innym, jeśli program Ci się podobał (udostępnij):
https://www.facebook.com/Historiadziejesie

Materiały dydaktyczne opracował: dr Konrad Oświecimski
Opracowanie graficzne: Joanna Zawadzka

Publikacja sfinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa” nr projektu NdS/537149/2021/2022, kwota finansowania 873 080 zł (całkowita wartość projektu).

zespół kierujący projektu:
dr Paweł Nowakowski
dr Łukasz Burkiewicz
dr Konrad Oświecimski
mgr Tomasz Konturek

Fundacja Ignatianum

Wykorzystane materiały ilustracyjne:

[1] Strajk sierpniowy w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, aut. Zygmunt Błażek https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Strajk_sierpniowy_w_Stoczni_Gda%C5%84skiej_im._Lenina_05.jpg (lic. CC Attribution-Share Alike 3.0 Poland) str. 2

[2] Józef Cyrankiewicz w czasie przemówienia w Sejmie, 1956, https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/n/0088ef342014f89500a57c4bbcd06b5889f067a119c9ef767b9eee7dddea5726 str. 3

[3] Tadeusz Nowak (1930–1991), File:Tadeusz Nowak Polish poet.jpg - Wikimedia Commons str. 4

[4] Porozumienia sierpniowe - gdański mural przy ul. Okopowej, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Podpisanie_porozumień_sierpniowych_w_Gdańsku_-_graffiti_w_Gdańsku.jpg str. 4

[5] Gen. Grzegorz Korczyński dowodzący oddziałami wojska w czasie pacyfikacji Wybrzeża w grudniu 1970, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Grzegorz_Korczyński.jpg str. 5